

2025
№11

ISSN 3060-527X

TA'LIMDA ISTIQBOLLI IZLANISHLAR.

*Jumayeva Mehribon Abduvohitovna,
Buxoro davlat universiteti, Pedagogika kafedrasi dotsenti p.f.f.d.(PhD)*

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI KREATIV YONDASHUV ASOSIDA INNOVATION FAOLIYATGA TAYYORLASH

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim tizimida o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga yo'naltirish jarayoni, uning mohiyati va ahamiyati tahlil qilinadi. Innovatsion faoliyatga tayyor o'qituvchini shakllantirishda pedagogik innovatsiyalar, zamonaviy ta'lim texnologiyalari hamda ijodkorlik va yangicha fikrlashni rivojlantirishning roli yoritiladi. Shuningdek, maqolada o'qituvchilarning innovatsion kompetensiyasini rivojlantirish yo'llari, bu jarayonda raqamli ta'lim muhitining ahamiyati va ta'lim sifati hamda samaradorligiga ta'siri haqida ilmiy tahlillar keltirilgan. Natijada, oliy ta'lim muassasalarida innovatsion madaniyatni shakllantirishning zarur shart-sharoitlari va istiqbollari haqida tavsiyalar beriladi.

Kalit so'zlar: pedagogika, oliy ta'lim, innovatsion faoliyat, o'qituvchi kompetensiyasi, pedagogik innovatsiyalar, zamonaviy ta'lim texnologiyalari, ijodkorlik, yangicha fikrlash, raqamli ta'lim muhiti, innovatsion madaniyat, ta'lim sifati, ta'lim samaradorligi, innovatsion rivojlanish, o'qituvchini tayyorlash, ta'limda innovatsiya.

Аннотация. В данной статье рассматривается процесс ориентации преподавателей высших учебных заведений на инновационную деятельность, его сущность и значение. Раскрывается роль педагогических инноваций, современных образовательных технологий, а также развитие творческого и нестандартного мышления в формировании преподавателя, готового к инновационной деятельности. Кроме того, анализируются пути развития инновационной компетентности преподавателей, значение цифровой образовательной среды и её влияние на качество и эффективность образования. В заключение предлагаются рекомендации по формированию инновационной культуры в высших учебных заведениях и созданию необходимых условий для её дальнейшего развития.

Ключевые слова: педагогика, высшее образование, инновационная деятельность, компетентность преподавателя, педагогические инновации, современные образовательные технологии, творчество, инновационное мышление, цифровая образовательная среда, инновационная культура, качество образования, эффективность обучения, инновационное развитие, подготовка преподавателей, инновации в образовании.

Abstract. This article discusses the process of orienting higher education teachers toward innovative activity, its essence, and its significance. The role of pedagogical innovations, modern educational technologies, and the development of creativity and critical thinking in shaping teachers ready for innovative work is analyzed. The paper also explores ways to develop teachers' innovative competence, the importance of the digital learning environment, and its impact on the quality and effectiveness of education. Finally, recommendations are provided for fostering an innovation-oriented culture in higher education institutions and creating the necessary conditions for its sustainable development.

Key words: pedagogy, higher education, innovative activity, teacher competence, pedagogical innovations, modern educational technologies, creativity, critical and innovative thinking, digital learning environment, innovation culture, quality of education, educational efficiency, innovative development, teacher training, innovation in education.

Kirish. Mamlakatimizda so'nggi yillarda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, innovatsion yondashuvlarni joriy etish va ilm-fan bilan uzviy integratsiyani kuchaytirish yo'nalishida keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu borada bilim olish, ilmiy

izlanish olib borish va ijodiy salohiyatni ro'yobga chiqarish uchun zarur shart-sharoitlar yaratilgan. Ayniqsa, O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonunining 5-moddasi ("Ta'lim olish huquqi")da: "Ta'lim olish huquqi ta'lim tashkilotlarida innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash va o'quv dasturlarini innovatsion texnologiyalarni qo'llagan holda amalga oshirish mumkinligi" alohida ta'kidlab o'tilgan. Bu norma ta'lim tizimida innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlash, ilg'or tajribalarni joriy etish hamda zamonaviy o'qituvchi shaxsini shakllantirish uchun muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

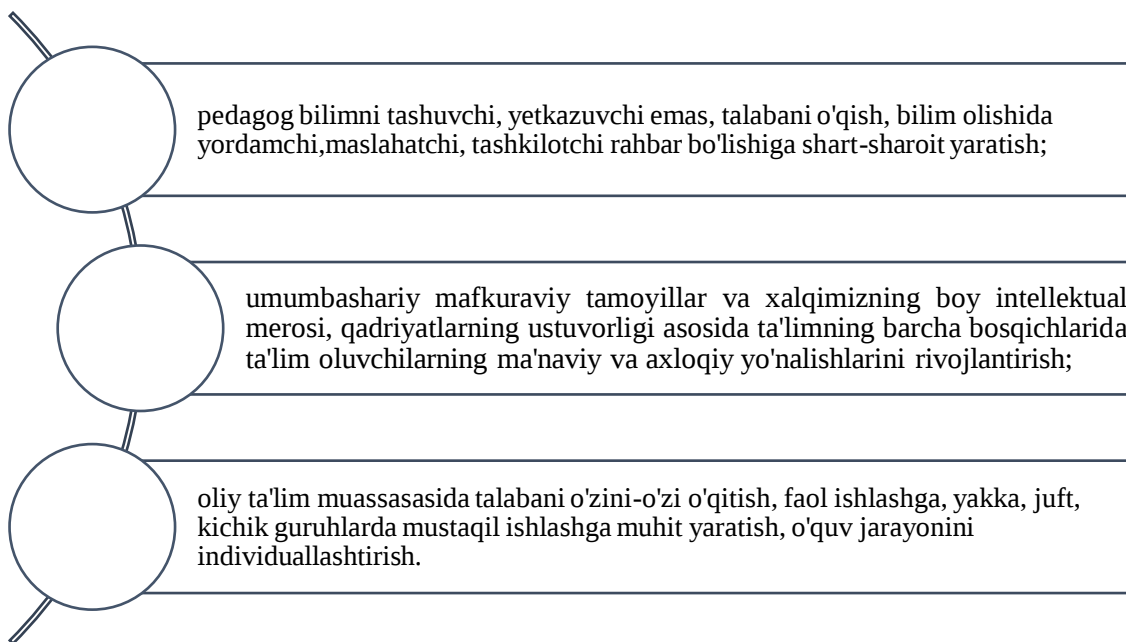
O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti, raqobatbardosh milliy iqtisodiyot barpo etilishi, eng avvalo, jahon intellektual salohiyatiga mos mutaxassislarni tayyorlash bilan chambarchas bog'liqdir. Shu boisdan, oliy ta'lim tizimida kadrlar tayyorlash jarayonini xalqaro andozalar, innovatsion yondashuvlar va raqamli ta'lim texnologiyalariga asoslash dolzarb masalaga aylangan.

Mazkur maqsadlarni samarali amalga oshirish uchun bo'lajak o'qituvchilar va ilmiy-pedagog xodimlarni zamonaviy ilmiy-metodik talablar asosida tayyorlash, ularni ijodiy faoliyatga jalb etish, innovatsion tafakkurni rivojlantirish, hamda ilmiy-tadqiqot faoliyatiga yo'naltirish muhim ahamiyat kasb etadi. Oliy ta'lim muassasalarida bu jarayonni tashkil etish - faqat bilim berish emas, balki talabalarda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarda yechim topish, yangilik yaratishga intilish kabi kompetensiyalarni shakllantirishni nazarda tutadi.

Bugungi kunda oliy ta'limda innovatsion faoliyatni rivojlantirish - ta'lim jarayonini raqamlashtirish, interfaol o'qitish metodlarini keng joriy etish, fan va ishlab chiqarish integratsiyasini mustahkamlash orqali yangi sifat bosqichiga ko'tarilmoqda. Shu bilan birga, ta'lim jarayonini mintaqaviy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ustuvor yo'nalishlariga mos holda prognozlash va boshqarish, yuqori motivatsiyaga ega bo'lgan yosh mutaxassislarni tayyorlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Natijada, oliy ta'lim muassasalarida innovatsion madaniyatni shakllantirish, pedagoglarning ijodiy salohiyatini oshirish va ularni o'z sohasida ilg'or g'oyalarga tayangan holda faoliyat yuritishga yo'naltirish mamlakat taraqqiyoti va global raqobatbardoshlikni ta'minlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Oliy ta'limda o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga yo'naltirish jarayonida quyidagilar muhim sanaladi:

Jamiyatimizning kelajagi - bu, avvalo, bo'lajak mutaxassislarni zamon talablari asosida innovatsion faoliyatga yo'naltirib, ularni raqobatbardosh shaxslar sifatida shakllantirish bilan

chambarchas bog'liqdir. Globallashuv, raqamli iqtisodiyot va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi sharoitida ta'lim tizimi yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Shu boisdan, o'qituvchi faolligini, mas'uliyatini va kasbiy mahoratini oshirmasdan turib ta'lim jarayonida sifat jihatidan yuksalish mumkin emas.

Mashhur rus psixologi A.N. Leontyev ta'kidlaganidek: "Dunyoni idrok qilishning birinchi sharti – faoliyat, ikkinchisi – tarbiya. Faoliyat jarayonida insonning qobiliyati, bilim va malakalari shakllanadi, demak, faoliyat ijtimoiy hodisa bo'lib, hayotiy kurashning asosiy shartidir." Ushbu fikr zamonaviy ta'lim falsafasida ham o'z aksini topadi. Ya'ni, faoliyat - bu insonning shaxsiy, ijtimoiy yoki umuminsoniy ehtiyojlariga javob beruvchi, maqsadga yo'naltirilgan harakatdir. Shu nuqtai nazardan qaraganda, o'qituvchining kasbiy faoliyati ham shunchaki bilim berish emas, balki jamiyatning intellektual va ma'naviy salohiyatini shakllantirishga qaratilgan ijtimoiy faoliyat turidir.

Hozirgi kunda ijtimoiy va pedagogika sohalarida yangi ilmiy yo'nalish - innovatsion pedagogik faoliyat shakllanmoqda. Bu yo'nalish o'qituvchining an'anaviy roli va metodologiyasini tubdan o'zgartiradi. Ta'lim jarayonida innovatsiyalar g'oyalari, pedagogik yangiliklar, ijodiy yondashuvlar paydo bo'lishi natijasida "o'qituvchining innovatsion faoliyati" tushunchasi ilmiy muomalaga kiritildi.

Innovatsion muhit deganda - oliy ta'lim muassasasida yoki pedagogik jamoada yaratilgan shunday ijodiy, ochiq, do'stona va samimiy sharoit tushuniladiki, unda o'qituvchi o'zini erkin his qiladi, yangi g'oyalarni ilgari surishdan cho'chimaydi, jamoaning ma'naviy va moddiy qiziqishlari uyg'un holda rivojlanadi. Bunday muhit o'qituvchini ijodkorlikka, yangilik yaratishga va o'z faoliyatini takomillashtirishga undaydi.

Innovatsion faoliyatning asosiy maqsadi - mavjud bilim, ko'nikma va malakalardan eng yuqori samaradorlikka erishish, ta'lim jarayonida sifatli natijalar olishdan iboratdir. U boshqa turdagi yangiliklardan farqli ravishda, innovatsion boshqaruv, rejalashtirish va nazorat mexanizmlarini takomillashtirishni o'z ichiga oladi. Natijada, ta'lim tizimining barcha bosqichlarida yangilikka ochiqlik, raqobatbardoshlik va uzluksiz rivojlanish tamoyillari qaror topadi.

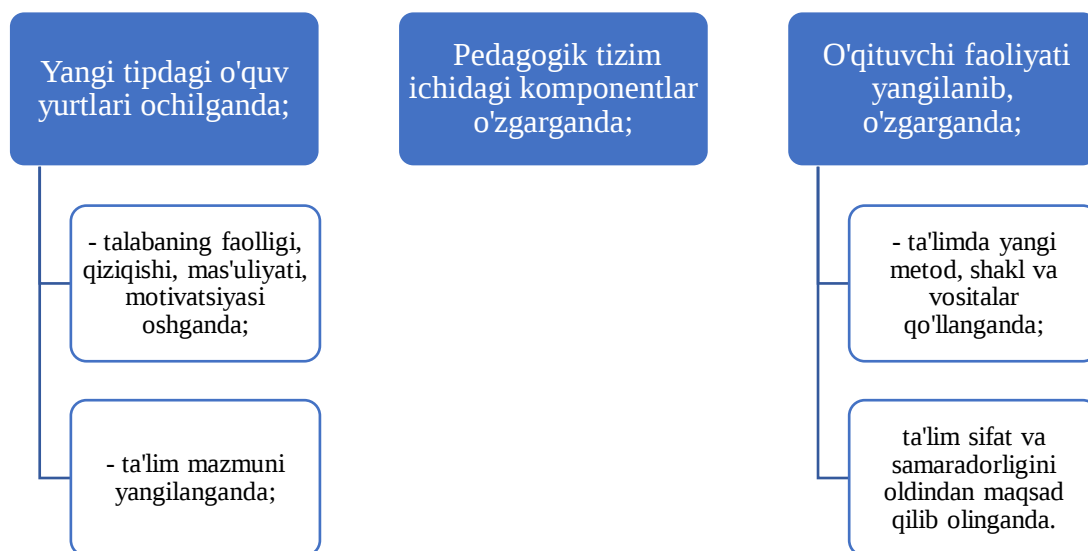
Innovatsion pedagogik reja - bu yaratilgan va amaliyotga tatbiq etilishi tasdiqlangan innovatsion o'quv-tarbiyaviy loyiha bo'lib, u ta'lim jarayonini takomillashtirish, o'quv dasturlarini zamonaviy talablar asosida qayta tuzish hamda o'qitishning ilg'or texnologiyalarini joriy etishni nazarda tutadi. Bunday reja ta'lim jarayonining aniq maqsadlarini belgilab, o'qituvchi va talabaning o'zaro faol hamkorligiga asoslangan holda natijaga yo'naltirilgan ta'limni tashkil etish imkonini beradi.

Innovatsion pedagogik g'oya esa - bu tizimlashtirilgan pedagogik konsepsiyalar majmuasi bo'lib, o'quv jarayonining istiqboldagi yo'nalishlarini belgilovchi, ilmiy asoslangan, bashoratchi xarakterga ega g'oyalar tizimini ifodalaydi. U ta'lim mazmuni, shakli va usullarini yangilash orqali o'qituvchining ijodiy faoliyatini rivojlantirish hamda o'quvchilarda mustaqil fikrlash va muammoli vaziyatlarni yechish qobiliyatini shakllantirishni maqsad qiladi.

Innovatsion ta'lim - bu ta'lim sohasiga kiritilgan yoki joriy etilayotgan yangiliklar majmuasidir. U ilg'or pedagogik texnologiyalar, raqamli vositalar, interfaol metodlar va zamonaviy didaktik yondashuvlar asosida tashkil etilib, o'qitish jarayonining samaradorligini oshirishga, ta'lim sifatini yaxshilashga hamda o'quvchi shaxsining ijodiy va intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarishga xizmat qiladi.

Umuman olganda, "salohiyat" atamasi kishi yoki jamiyatning ichki imkoniyatlari, hali to'la namoyon bo'lmagan kuch-quvvati, rivojlanish zaxirasi ma'nosini anglatadi. Pedagogik kontekstda bu tushuncha o'qituvchi, talaba yoki butun ta'lim tizimining yangilik yaratish, rivojlanish va o'zgarishga moslashish qobiliyatini ifodalaydi. Shu boisdan, innovatsion salohiyatni oshirish - zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim vazifalaridan biri bo'lib, u pedagogik jarayonning samaradorligi va jamiyat taraqqiyotining uzviy omiliga aylanadi.

Pedagogik innovatsiyalarning vujudga kelish holatlari quyidagilar:

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik innovatikaning o'rnini va roli nihoyatda muhim. Buning sababi shundaki, ta'lim tizimi - bu jamiyat taraqqiyotining darajasi va ehtiyojlariga mos ravishda muntazam rivojlanib, takomillashib boruvchi dinamik ijtimoiy tizimdir. Jamiyatdagi har qanday iqtisodiy, siyosiy yoki madaniy o'zgarishlar, eng avvalo, ta'lim tizimida o'z aksini topadi. Shu bois ta'lim jarayonini zamon talablariga mos ravishda doimiy yangilab borish, uni innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etish dolzarb masalalardan biridir.

Pedagogik innovatika - bu ta'lim sohasida yangi g'oyalar, metodlar, texnologiyalar va yondashuvlarni ishlab chiqish hamda amaliyotga joriy etish bilan shug'ullanuvchi ilmiy yo'nalishdir. Uning asosiy maqsadi o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, shaxsning ijodiy tafakkurini rivojlantirish va o'qituvchini zamonaviy kasbiy faoliyatga tayyorlashdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan, pedagogik innovatikani o'qituvchining kasbiy faoliyati bilan uzviy bog'liq holda o'rganish muhim ahamiyatga ega.

Bo'lajak o'qituvchilarning kreativ yondashuv asosida innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorgarligini tahlil qilish quyidagi uch asosiy bosqichda amalga oshiriladi:

Innovatsiyalarni pedagogik faoliyatda qo'llash bosqichi - bu jarayonda o'qituvchi faoliyatining mavjud holati, uning innovatsion texnologiyalarni qo'llashga bo'lgan tayyorgarlik darajasi, motivatsiyasi va kasbiy kompetensiyasi o'rganiladi.

Innovatsion faoliyatning faol shakllanish davri - o'qituvchining yangi g'oyalarni sinovdan o'tkazishi, interfaol metodlarni qo'llashi, o'quv jarayoniga ilg'or tajribalarni tatbiq etish orqali innovatsion faoliyat madaniyatini shakllantirishi bilan tavsiflanadi.

Innovatsiyalarni joriy etilganidan keyingi davrni tahlil qilish - bu bosqichda joriy etilgan yangiliklarning samaradorligi, ularning ta'lim sifatiga ta'siri, o'qituvchi va talabalar faoliyatidagi o'zgarishlar chuqur tahlil qilinadi.

Ta'lim tizimida shaxsning fazilatlarini faoliyat jarayonida shakllanadi va shu faoliyatning natijasi sifatida namoyon bo'ladi. Shu sababli, bo'lajak o'qituvchilarda yangilikka intilish, mustaqil fikrlash, izlanish va o'z ustida ishlash zaruriyatini ichki ehtiyojga aylantirish muhimdir. Bu psixologik holat ularning kasbiy shakllanishi va pedagogik mahoratini rivojlantirishning asosi hisoblanadi.

Agar bo'lajak o'qituvchilarni innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimi yuqori darajada, ilmiy asoslangan yondashuv asosida amalga oshirilsa, ta'lim jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish samaradorligi sezilarli darajada ortadi. Natijada, ta'lim

sifati oshadi, raqobatbardosh mutaxassislar tayyorlash imkoniyatlari kengayadi va jamiyatning intellektual salohiyati mustahkamlanadi.

Zamonaviy ta'lim tizimining rivojlanishida innovatsion yondashuvlar hal qiluvchi o'rin tutadi. Oliy ta'limda o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga yo'naltirish - bu nafaqat ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, balki butun jamiyatning intellektual salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi strategik jarayondir. Innovatsion pedagogik faoliyat - ta'lim mazmuni, shakli va texnologiyalarini yangilashga qaratilgan, o'qituvchining ijodiy fikrlashi va yangilikka intilishini rag'batlantiruvchi tizim sifatida shakllanmoqda.

Ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyoti bilan uzviy bog'liq bo'lib, doimo rivojlanib boruvchi dinamik tuzilmadir. Shu bois ta'lim jarayonini zamon talablariga mos ravishda yangilab borish, ilg'or pedagogik texnologiyalarni joriy etish va o'qituvchilarni kreativ yondashuv asosida tayyorlash muhim ahamiyat kasb etadi. Bo'lajak o'qituvchilarning innovatsion faoliyatga tayyorgarligini shakllantirishda ularning mustaqil fikrlashi, yangilikka ochiqqligi, ilmiy izlanish olib borish ko'nikmasi va o'z ustida ishlash madaniyati asosiy mezon sifatida namoyon bo'ladi.

Innovatsion muhitning mavjudligi - o'qituvchining ijodiy salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarish, yangi g'oyalarni sinovdan o'tkazish va ularni amaliyotga joriy etish imkonini beradi. Bunday muhitda pedagogning faoliyati tashabbuskorlik, mas'uliyat va kasbiy o'sish bilan boyiydi.

Xulosa qilib aytganda, innovatsion pedagogik faoliyatni rivojlantirish - bu ta'lim sifatini oshirish, jamiyatning intellektual va madaniy salohiyatini mustahkamlash, hamda raqobatbardosh, ijodkor va yangilikka intiluvchi avlodni tarbiyalashning eng muhim omilidir. O'qituvchining innovatsion salohiyati ta'lim jarayonidagi barcha islohotlarning asosi bo'lib, u mamlakat taraqqiyoti va global raqobatbardoshlikning kafolati sifatida namoyon bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni. O'RQ-37-son. 23.09.2020. – T.: 2020. – 75 b. // <https://lex.uz/docs/5013007>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-son Farmoni. www.lex.uz.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-sonli Farmoni. www.lex.uz.
4. Mirziyoev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik – har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. – T.: O'zbekiston, 2017. – 104 b.
5. Abduqodirov A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – T.: Iste'dod, 2008. – 180 b.
6. Abduquddusov O. Kasb ta'limi o'qituvchilari tayyorlashga integrativ yondashuv. – T.: Fan, 2005. – 157 b.
7. Avliyoqulov N.H. Zamonaviy o'qitish texnologiyalari. – T., 2001. – 69 b.
8. Azizova G.G. Oliy ta'lim muassasalari professor-o'qituvchilarining kasbiy-pedagogik faoliyatini takomillashtirish. Ped.fanl. bo'y. fal. dok. diss. avtoref. – T. – 2019. – 48 b.
9. Alimov A.A. Bo'lajak kasb ta'limi o'qituvchilarini shaxsga yo'naltirilgan texnologiyalar asosida innovatsion faoliyatga tayyorlash. Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)ilmiy darajasini olish uchun tayyorlangan diss... – T., 2018. – 142 b.

Juraeva Makhliyo Rashidovna	Methodological importance of developing students' communicative competence in english	90
Jumayeva Mehribon Abduvohitovna	Bo'lajak o'qituvchilarni kreativ yondashuv asosida innovatsion faoliyatga tayyorlash	95
O.U.Yuldashov	Sun'iy intellektning ta'limda rivojlanish bosqichlari va konseptual mohiyati	100
Yakubjanova Muhayyo Qodirjanovna	Inklyuziv ta'lim jarayonida o'quvchilarning nutqiy ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasini takomillashtirish	106
Xamrayev Mirali Muxammadjonovich	Oliy ta'lim tizimida innovatsion ta'lim texnologiyalari asosida nazariya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash mexanizmlari	110
Xudoynazarov Shokirjon Abdumalikovich	Konativ yondashuv asosida aeroport infratuzilmasining himoya darajasini ta'minlashga harbiy kadrlarni tayyorlash va amaliyotga yo'naltirish texnologiyalari	117
Rayimov To'liqinjon G'aybullayevich	Mintaqaviy xavfsizlik tizimida O'zbekiston davlat chegaralarini himoya qilish strategiyasining istiqbollari	124
Egamova Shoxida Djalilovna	Alisher Navoiy "Saddi Iskandariy" dostonidagi maishiy leksik birliklar	132
Raximov Mirzali Rabbimovich	Ilova konstruksiyalarining ilmiy tadqiqi haqiida ba'zi mulohazalar	138
Nazarova Sabrina Allaberdi qizi	Bolalar musiqa maktabida o'quvchilarning cholg'u chalish bo'yicha kreativ qobiliyatlarini shakllantirish texnologiyalari va formativ baholash roli	143
Boymanov Jasur Isroil o'g'li	Axborot xavfsizligi texnologiyalarini fundamental o'qitishning tamoyillari va maqsadlari	147
Sobirova Lobar Raximovna	Yosh o'qituvchilar faoliyatida uchraydigan pedagogik va psixologik to'siqlar	150
Rajabov To'xtasin Ibodovich	Barkamol avlod bolalar maktablari o'quvchilarida milliy iftixor tuyg'usini shakllantirish omillari	155
Turapova Ra'no Barat qizi	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida dialogik nutqni variativ yondashuv asosida rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	160
Sharipova Sadaf Latipovna	Muzeylar - madaniy xotira, meros va identitet o'rtasidagi ijtimoiy-madaniy ko'prik sifatida	165
Abulov To'liqin Mo'minovich	Aksiologik yondashuv asosida ilmiy-musiqiy me'rosini o'rganishning ilmiy-nazariy asoslari	169
Zikirova Nodira Yo'ldoshevna	Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy motivatsiyasini shakllantirishning nazariy asoslari	173
Samadova Sarvinoz Samad qizi	Turkistonda jadidchilik harakatining maorif va matbuot sohalarida amalga oshirgan islohotlari	180
Murodova Maqsuda Maxsudovna	Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq ko'nikmalarini rivojlantirish	185
Abdujabbarova Feruza Abdunazarovna	XI-XII asr turkiy manbalari leksikasining lingvomadaniy talqini va uning o'zbek tilidagi ko'rinishlari	189
Xo'jamberdiyeva Sarvinoz Keldiyarovna	STEAM Ta'limida divergent tafakkurni rivojlantirishning samarali texnologiyalari	194
Nazarova Zarrina Allaberdiyevna	Oliy ta'limda imkoniyati cheklangan talabalarni ijtimoiylashtirishning nazariy- amaliy asoslari	200